

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ * ਦੇਗ-ਤੇਗ * ਰਾਜ-ਜੋਗ * ਭਗਤੀ-ਸ਼ਕਤੀ * ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ * ਨਿਜਾਨ-ਵਿਧਾਨ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਦਸਮੇਸ਼-ਕ੍ਰਿਤ

ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ

ਗੁਰੂ-ਪੰਥ

ੴ-ਮਨੋਕ
ਕਲੋਕ-ਪੁਲੋਕ * ਖਾਲਸਾ-ਭਾਈ * ਸਰਗੋਦਾ-ਨਿਰਗੋਦਾ * ਮੁਖੀ-ਮੁਖੀ * ਖਾਲਸਾ-ਭਾਈ

‘ਦੁਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈ ਬਾਣੀ ਜੋਈ।
ਚੁਨ ਚੁਨ ਕੰਠ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਸੋਈ’।
(ਰਹਿਤਨਾਮਾ, ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ)

ਲੇਖ :

ਪ੍ਰੋ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਦਮ
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ
ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰੈਸ

Panthic.org

KhalsaPress.org

Dushtdaman.org

June 2008

ਸਮਰਪਣ : ਸੰਮ੍ਰਿਤ ਰਹਿਤਵੰਤ - ਸਰਬਲੋਹੀ - ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ - ਨਿਲੰਬਰਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਫੌਜ ਨੂੰ !

ਭੂਮਿਕਾ:

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਪੂਜਣ ਜੋਗ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੀਐ ॥ (ਰਾਗ ਗਉੜੀ - ਅੰਗ ੩੦੪)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥
(ਰਾਗ ਗਉੜੀ - ਅੰਗ ੩੦੮)

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਟਲ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ 'ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਰਵੇਸ਼' ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਆਪਣੇ ਚੁੰਚਗਿਆਨ ਅਤੇ ਮਨਮਤ ਦੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਨਿਰੀ ਮਨਮੁਖਤਾ ਅਤੇ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਹਨ।

ਕੋਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਤਿਸ ਨੇ ਫਿਟੁ ਫਿਟੁ ਕਰੈ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ (ਰਾਗ ਗਉੜੀ - ਅੰਗ ੩੦੨)

ਜੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਤਿਸੁ ਕਰਤਾ ਮਾਰ ਦਿਵਾਵੈ ॥ (ਰਾਗ ਗਉੜੀ - ਅੰਗ ੩੦੩)

ਜੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸੋ ਸਾਚੈ ਮਾਰਿ ਪਚਾਇਆ ॥ (ਰਾਗ ਗਉੜੀ - ਅੰਗ ੩੦੬)

ਗੁਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨੈ ਨ ਕਾਨ ॥ ..... (ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਜੀ ਕੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ: ਸਿੱਖ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ - ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤਕ), ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ।

ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ: ਦੁਹੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਬਾਣੀ ਜੋਈ॥ ਚੁੰਨ ਚੁੰਨ ਕੰਠ ਕਰੇ ਨਿਤ ਸੋਈ॥ ਦਸਮੀਂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦਿਨ ਜੇਤੇ॥ ਪੁਰਬ ਸਮਾਨ ਕਰੇ ਹੈ ਤੇਤੇ॥ ਨਹੁ ਸਿੰਘ ਇਕ ਬਚਨ ਹਮਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਹਮ ਨੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ। ਪੁਨ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਜੋ ਕਹੀ। ਬੇਦ ਸਮਾਨ ਪਾਠ ਜੋ ਅਹੀ। ਪੁਨ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਬਨਵਾਯੋ। ਸੋਢਿ ਬੰਧ ਜਹ ਕਤਾ ਸੁਹਾਯੋ। ਪੁਨ ਕੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਣਾਏ। ਅਮਤਰ ਕੇ ਸਭ ਕਥਿ ਮਨ ਭਏ। ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਹਮ ਕਹਾ। ਜਸ ਪਾਠ ਕਰ ਹਰਿ ਪਦ ਲਹਾ। ਪੁਨ ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਨੀ। ਬਰਨਨ ਕਰਾ ਸਮਝੀ ਸਭ ਗਯਾਨੀ। ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਏ। ਪੁਨ ਬਚਿਤਰ ਬਖਯਾਨ ਬਨਾਏ। ਤ੍ਰਿਨ ਕੇ ਭੀ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬਖਾਨਾ। ਪੜ੍ਹੇ ਮੂੜ੍ਹ ਸੇ ਹੋਇ ਸਯਾਨਾ। ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ। ਸਬੈ ਨ੍ਰਿਪਨ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ। ਜੇ ਮੈਂ ਹਿਤ ਕਰਿ ਬਰਨ ਸਵਾਰੀ। ਪੁਨ ਕਹ ਗਤ ਨ ਕਹੂੰ ਉਚਾਰੀ। ਚਾਰ ਸੈ ਚਾਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਏ ਜਹਾਂ ਜੁਣਤਿਨ ਕੇ ਛਲ ਦਿਖਰਾਏ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪਰਮਾਣਿਕਤਾ

- ਪ੍ਰੋ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੱਦੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਵਾਰਿਸ ਗੁਰੂ ਸਨ ਉਥੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਤੇ ਜੋਧੇ ਜਰਨੈਲ ਵੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਈ ਪੂਰੇ ਤਾਣ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਕਲਮ ਤੇ ਤੇਗ ਚਲਾਈ। ਉਹ ਸਚਮੁੱਚ ਗੁਰਤਾ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਬਾਣੀ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਮੁਰਦਾ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਜਵਾਲਾ ਭੜਕਾ ਕੇ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਐਸੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸਚਮੁੱਚ ਵਰਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਚਰਚਾ ਲਾਲਾ ਦੌਲਤ ਰਾਇ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਗੋਕੁਲ ਚੰਦ ਨਾਰੰਗ ਨੇ ਬਖੂਬੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਅਜ਼ਮਤ ਦਾ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਪੰਥ ਹੈ ਤੇ ਕਾਵਿ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ' ਹੈ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਈ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਦਸਮ ਗੁਰੂ-ਰਚਿਤ ਨਿਕੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਆਦਿ ਸਮੂਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜੋ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਸ਼ੀਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁੱਖ ਦਸ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸੰਕਲਿਤ ਹਨ:

ਜਾਪੁ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ-ਮਾਲਾ, ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰੋਕਤੀ ਬਿਲਾਸ, ਵਾਰ ਦੁਰਗਾ ਕੀ, ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਚਰਿਤ੍ਰੋ-ਪਖਯਾਨ, ਹਕਾਯਾਤ ਤੇ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗਾਂ ਕੇ, 32 ਸੈਯੇ, ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਮਾ, ਖਿਆਲ, ਸੱਦ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਸਫੋਟਕ ਛੰਦ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਉਕਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੋ ਅਕਾਰ ਪੱਖੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ-ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰੋ ਪਾਖਯਾਨ। 'ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ' ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਭਰ ਕੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ, ਬੀਰ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਸਕਣ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆ ਸਕੇ। ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਣਾ ਕਲਾਕਾਰੀ ਖੂਬੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਥਾਂ ਥਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਦਾ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਦੁਰਗਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:

ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗੌਤ ਕੀ, ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ, ਅਵਰਿ ਬਾਸਨਾ ਨਾਂਹਿ ਪ੍ਰਭ, ਧਰਮਜੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ॥2491॥

(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸਾਫ ਨੋਟ ਦਿਤਾ ਹੈ:

ਮੈਂ ਨਾ ਗਨੇਸ਼ਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਉਂ। ਕਿਸਨ ਬਿਸਨੁ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿ ਧਿਆਉਂ। ਕਾਨਿ ਸੁਨੇ ਪਹਿਚਾਨ ਨ ਤਿਨ ਸੋ।

ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਮੇਰੀ ਪਗ ਇਨ ਸੋ॥434॥ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)

ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ: ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਦੇ ਅੰਤ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਪਾਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਖ ਤਰੇ ਨਹੀਂ ਆਨਯੋ। ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੈ ਮਤ ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ॥863॥
(ਰਾਮਾਵਤਾਰ)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਪਾਖਯਾਨ' ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ 405 ਅਧਿਆਇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਚਤੁਰ ਨਰ ਨਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਿੱਸੇ ਇਸ ਲਈ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬਣੇ 'ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ' ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਲ ਫਰੇਬ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵੇਸਵਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਮ ਸੀ। ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸਮਾਜਕ ਨੇਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਫਧੇ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਤਾੜਨਾ ਹੈ:

ਰੀਤਿ ਨ ਜਾਨਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ, ਪੈਸਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ। ਬਿਛੁ ਬਿਸੀਅਰ ਬੇਸਵਾ, ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਕੇ ਮੀਤ। (ਚਰਿਤ੍ਰ 16)

ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ ਹੈ:

ਸੁਧ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ, ਬਚਨ ਗੁਰ ਦਏ ਹਮਾਰੇ ਪੂਤ! ਯਹੈ ਪ੍ਰਣ ਤੋਹਿ, ਪ੍ਰਣ ਜਬ ਲਗ ਘਟਿ ਥਾਰੇ,
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਨੇਹੁ ਤੁਮ ਨੀਤ ਬਢਈਅਹੁ ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜਈਅਹੁ॥51॥

-ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਸਹਸ ਬਾਸਵ ਭਗ ਪਾਏ
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਭਜੇ ਚੰਦ੍ਰ ਕਾਲੰਕ ਲਗਾਏ
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤੁ, ਸੀਸ 'ਦਸ ਸੀਸ ਗਵਾਯੋ
ਹੋ ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੈਹਤੁ, ਕਟਕ ਕਵਰਨ ਕੋ ਘਾਯੋ॥42॥ (ਚਰਿਤ੍ਰ 21)

-ਜਨਨਿ ਜਠਰ ਮਹਿ ਆਇ ਪੁਰਖ ਬਹੁਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ
ਮੂੜ ਧਾਮ ਕੋ ਪਾਇ, ਕਹਹਿ ਹਮ ਭੋਮ ਕਮਾਵਹਿ
ਬੁਕ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਚਾਟਿ, ਕਹਿਤ ਅਧਰਾਮ੍ਰਿਤ ਪਾਯੋ
ਬਿਥਾ ਜਗਤ ਮੈਂ ਜਨਮ, ਬਿਨਾ ਜਸਦੀਸ਼ ਗਵਾਯੋ। (ਚਰਿਤ੍ਰ 81)

ਇਹ ਪਰਮਾਣ ਤਮਾਮ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸਰੋਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਅਜਲੀਲ ਪਦ ਵੀ ਆਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਦੁਰਾਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਬਸ; ਸਿਖਿਆ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਣਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ ਨਿਤਨੇਮ ਦਾ ਭਾਗ ਹਨ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਕਬਿਓ ਵਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ' 'ਇਕ ਸੌ ਤੁਕੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਵੀ। ਇਸ ਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਜੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਰਹੇ, ਉਹ ਫਿਰ ਅਜੇਹੀਆਂ ਸੰਕਾਵਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਜਾਂ ਵਿਭਚਾਰਨ ਨਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕੋ ਖੜੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਧੁਮਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਭੁਲੇਖਿਆ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਕਚੱਘਰੜ ਗਿਆਨੀ ਉਲ ਜਲੂਲ ਬਕਦੇ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ' 'ਨਹੀਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਨਿਰਾਧਾਰ ਦਲੀਲਾਂ ਘੜਦੇ ਰਹੇ। ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪਰਮਾਣਿਕਤਾ ਲਈ ਹਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਨੁਕਤੇ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(1) ਇਹ 'ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਗ੍ਰੰਥ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਿਠੀ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(2) ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ (ਦਰਜਨ ਦੇ ਲਗਭਗ) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰਾਪਤ ਹਨ, ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਰਚਨਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ।

(3) ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗਵਾਹੀ ਵੀ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ:

“ਅਬ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ। ਤਪ ਸਾਧਤ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੁਹਿ ਆਨੋ। (ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)

ਜਾਂ 'ਸੇਵਕ ਸਿੱਖ ਹਮਾਰੇ ਤਾਰੀਅਹਿ। ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਸ਼ੜ੍ਹ ਹਮਾਰੇ ਮਾਰੀਅਹਿ'। (ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ)

(4) ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵੀ ਇਹੋ ਪਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਕੋ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਸਤੇ, ਭਗਉਤੀ, ਖੜਗ, ਖਗ, ਤੇਗ, ਅਸਿ, ਅਸਿਧੁਜ, ਖੜਗਕੇਤੁ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕਾਲ, ਮਹਾਂਕਾਲ, ਸਰਬ ਕਾਲ, ਸਰਬ ਲੋਹ, ਮਹਾਲੋਹ ਅਦਿਕ ਸੰਕੇਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ। ਇਹ ਸੰਕੇਤਾਵਲੀ ਵੱਧ ਘਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪਰਾਪਤ ਹੈ।

(5) ਹਰ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਮੁਢ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਹਰ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹੀ ਮੰਗਲ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ।

(6) ਕਈ ਸਾਂਝੇ ਛੰਦ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਖਯਾਨ ਦੋਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ, ਮੇਰੁ ਕੀਯੋ ਤਿਣ ਤੇ, ਯਾ ਕਾਗਦ ਦੀਪ ਸਬੈ ਕਰਕੈ ਆਦਿਕ।

(7) ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਇਹੋ ਪੱਕਾ ਨਿਸਚਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੰਥਕ ਹਦਾਇਤ ਸੀ:

‘ਦੁਹੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈ ਬਾਣੀ ਜੋਈ। ਚੁਨ ਚੁਨ ਕੰਠ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਸੋਈ’। (ਰਹਿਤਨਾਮਾ, ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ)

ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਛੰਦ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਰਗੁਣਵਾਦੀ ਨਾਂ, ਮਾਧਉ, ਕਮਲਾਪਤਿ, (ਵਿਸ਼ਣੂ) ਗੋਪਾਲ, ਕੇਸਵ, ਸਿਆਮ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਰਾਮ, ਰਘੂਨਾਥ(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ) ਆਦਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ, ਤਿਵੇਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਪੌਰਾਣਿਕ ਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਯਾ ਸਮਝੇ, ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਵਿਦਵਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਅਨੇਕ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰਣ ਨਾਰਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਉਂ ਲਿਖੀ। ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਕਥਾ ਉਹਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖੀ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਭੀਮ ਅਰਜਨ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅਜੇਹੇ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੋ ਦੂਜੇ, ਇਸਤਰੀ ਚਰਿਤਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਸਜੇ ਸਿੰਘ ਇਸ ਵਿਭਚਾਰੀ ਫਹੋ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜਾਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਛੰਦ ਸਨ, ਉਹ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਸੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੇਂ ਧਾਰਮਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਨੇਮ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਕੇ ‘ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ’ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਤਨੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਸੀ। 1675 ਈ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1700 ਈ. ਥਕ 25 ਵਰ੍ਹੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਚੀਆਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜੰਗਾਂ ਜੁੱਧਾਂ ਦੇ ਰੇੜਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਸੋ 25 ਸਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਲਗਨ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸਭੇ ਕੁਝ ਕਰ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਈ ਅਵਤਾਰ ਕਥਾ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਤਰ ਕਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਟਕਸਾਲੀ ਗਿਆਨੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਜੇਹਾ ਲਾਭ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਕਫੀ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਸਵੀਕਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਇਕ ਹੈ

- ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਦ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੁਸ਼ਟ ਉਤਪਾਦ (ਉੱਪਦਰ) ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦਮਨ ਨਮਿਤ “ਘਰਿ ਹਰਣਾਖਸ਼ ਚੈਤ ਦੇ ਕਲਰਿ ਕਵਲੁ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ” ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ। ਪਰਮ ਅਹੰਕਾਰੀ ਦੁਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰੀ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਹਰਤਾ ਕਰਤਾ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਣਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ‘ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਭਾਵਈ ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ’ ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਬੱਗ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਭਾਵੰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਹੰਕਾਰੀ ਦੇ ਦਮਨ ਨਮਿਤ, ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਭਗਤ-ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਪੈਜ ਸੰਵਾਰਨ ਨਮਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਗਾਧ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਕੇ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਰਚਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤਿ-ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਕੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੁਸ਼ਟ ਦਾ ਖੈ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਭਾਉ-ਭਗਤ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਪੈਜ ਸੰਵਾਰੀ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਿ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਖਿੱਚ ਲਈ ਅਤੇ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਰੂਪ (ਅਲੋਪ) ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਰਮ-ਭੁਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਰਿ ਮੰਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਨ ਕੇ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਨਰ-ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਆਕਾਰੀ ਅਵਤਾਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਇਕ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੀ ਚਮਤਕਾਰ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੀ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਜੈਸਾ ਕਿ “ਹਰਣਾਖਸ਼ ਦੁਸ਼ਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਤਰਾਇਆ” ਵਾਲੇ ਗੁਰਵਾਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਜੁਗ ਜੁਗ ਭਗਤ ਉਪਾ ਕੇ ਪੈਜ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੁਸ਼ਟ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਤਰਾਵਨਹਾਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਸਜਣ ਮੁਗਾਲਤਾ ਇਹ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਰ-ਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ ਭੀ ਅਵਤਾਰ-ਮਨੌਤੀ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ।

ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁਲ ਹੈ। ਬਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਹਾਰਾ ਅਕਲ-ਕਲਾ-ਭਰਪੂਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ-ਆਕਾਰੀ-ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਬਲ ਬਕਸ਼ ਕੇ ਆਪਣਾ ਚਲਤ-ਕਲਾ-ਚਮਤਕਾਰੀ-ਚੋਜ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਚੋਜ-ਅਵਤਾਰ-ਅਡੰਬਰੀ-ਆਕਾਰ ਹੋਏ, ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤਿ-ਕਲਾ-ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਕਿਆ ਬਿਧਿ ਅਤੇ ਇਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਸਿਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸਿਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੂਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜਿ ਕੈ ਜਿਨ ਸਭ ਸੈਸਾਰੁ ਉਪਾਇਆ॥

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਸਾਜਿ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਖੇਲ ਰਚਾਇ ਬਣਾਇਆ॥

ਸਿੰਧ ਪਰਬਤ ਮੇਦਨੀ ਬਿਨੁ ਥੰਮ੍ਹਾ ਗਗਨਿ ਰਹਾਇਆ॥

ਸਿਰਜੇ ਦਾਨੋ ਦੇਵਤੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਬਾਦ ਰਚਾਇਆ॥

ਤੈ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜਿ ਕੈ ਚੈਤਾ ਦਾ ਨਾਸੁ ਕਰਾਇਆ॥

ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਰਾਮ ਲੈ ਨਾਲ ਬਾਣਾ ਦਹਸਿਰੁ ਘਾਇਆ॥

ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ ਕੰਸੁ ਕੇਸੀ ਪਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਮੁਨਿ ਦੇਵਤੇ ਕਈ ਜੁਗ ਤਿਨੀ ਤਨੁ ਤਾਇਆ॥

ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ॥2॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

ਉਪਰਲੇ ਸਿਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਮੁਖਵਾਕ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ, ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ ਨੇ ਜੋ ਦੈਤਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦਮਨ ਬਿਨਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ, ਸੋ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਲ-ਸ਼ਕਤਿ-ਕਲਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਕੀਤੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦੂਤ ਖੈ ਹੋਏ। ਆਪੋ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਲ-ਸ਼ਕਤਿ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਾਂਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਬਿਦਾਰਨ ਦੀ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਕੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੈ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਭ ਪਰਤਾਪ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ (ਰਚਨਹਾਰ ਦੇ ਰਚੇ) ਜੰਤਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ ਬਿਨਾਂ ਕੀ ਪੁੱਖੋਂ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਤਾਂਤੇ ਜਿਥੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅੰਦਰ (ਮੁਢਲੇ) ਅੰਕ 93 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਕ 95 ਤਾਈਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਕਲ-ਕਲਾ ਦੇ ਜ਼ਹੂਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ, ਓਥੇ ਸਿਰੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਅੰਦਰ 211 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 230 ਵਾਲੇ ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਭੀ ਓਹੀ ਅਭਿਪਰਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਾਲੇ ਅੰਕਾਂ ਅੰਦਰ ਆਏ ਭਾਵ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਕੂਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਏਹਨਾਂ ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਾਲੇ ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 211 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 230 ਤਾਈਂ ਸਾਰੇ ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਮੁਗਾਲਤਾ ਲਗਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਕਥਨ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ।

(ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਲੇਖ ਵਿਚੋਂ)

This article is an extract from Bhai Sahib Bhai Randhir Singh Ji's book named ' ਗੁਰਮਤਿ ਲੇਖ ' (Gurmat Lekh). Bhai Sahib was a strong proponent of Sri Dasam Granth, and much of matter in ਗੁਰਮਤਿ ਲੇਖ was written in response to the Teja Singh Bhasauree group who at that time, much like the pro-Kala Afghana lobby of today, was attacking the validity of Sri Dasam Granth and Bhagat Baneer.

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ...

ਭਾਈ ਕ੍ਰਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

Extract of a dialog between a Sikh and a Hindoo from the Bhai Kahn Singh's "Hum Hindoo Nahee" :

ਹਿੰਦੂ: ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਤ ਅਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਪੜਨਾ ਕਿ:

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ....।

ਸਾਫ ਸਿਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਓਪਾਸਨਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਗੌਤੀ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਭਗਵਤੀ' ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਸੋ ਭਗਵਤੀ ਔਰ ਭਗੌਤੀ ਇਕੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਸਲ ਸੁਧ ਪਾਠ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭਗੌਤੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ: ਭਗੌਤੀ ਪਦ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਰਕ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਆਪ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਸਾ ਮਿਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

(ੳ) ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:

ਲਈ ਭਗੌਤੀ ਦੁਰਗ ਸਾਹ ਵਰਜਾਗਨ ਭਾਰੀ॥ ਲਾਈ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਨੂੰ ਰਤ ਪੀਏ ਪਿਆਰੀ॥

ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਭਗਵਤੀ (ਦੇਵੀ) ਫੜ ਕੇ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ ਚੌਂਖਿਆ?

(ਅ) ਕੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਧੋਖਾ ਖਾ ਗਏ? ਦੇਖੋ! ਸੁਖਮਨੀ ਦਾ ਪਾਠ:

ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਕਾ ਰੰਗ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਦੁਸਟ ਕਾ ਸੰਗ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਪਾ ਮਲੁ ਖੋਵੈ॥ ਤਿਸ ਭਗਉਤੀ ਕੀ ਮਤਿ ਉਤਮ ਹੋਵੈ॥....

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ॥ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਕਉ ਪਾਵੈ॥

ਕਿਉਂ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਭਗੌਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਭਗਵਤੀ? ਔਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਲਿੰਗ?

(ੲ) ਭਗੌਤੀ ਸਤੋਤ੍ਰ ਔਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਨਮੋ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਭਵੈਲੀ ਸਰੋਹੀ॥ (ਭਗਉਤੀ ਸਤੋਤ੍ਰ ਸਤਰ 1)

....ਨਾਉ ਭਗੌਤੀ ਲੋਹ ਘੜਾਯਾ...॥26॥ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ 25)

ਕੀ ਭਗਵਤੀ (ਦੇਵੀ) ਨੂੰ ਸਾਣ ਪਰ ਬਾਢ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਔਰ ਕੀ ਉਹ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘੜੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਿੰਦੂ ਜੀ! 'ਦਬਿਸਤਾਨਿ ਮਜ਼ਿਹਬ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਇਕ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇਵੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਣੀਏ:

'ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾ ਚੰਦ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਸਨ। ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਇਕ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਲਈ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਲੋਕ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਭੈਰੋਂ ਨਾਮੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਨੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨੱਕ ਤੋੜ ਸੁਟਿਆ। ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸਾਰੇ ਫੈਲ ਗਈ, ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੈਰੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨੱਕ ਕਿਸ ਨੇ ਤੋੜਿਆ ਹੈ? ਇਸ ਪਰ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਭੈਰੋਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਮੂਰਖ! ਕਦੇ ਦੇਵੀ ਭੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਭੈਰੋਂ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੇ ਦੇਵੀ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਔਰ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਨੇਕੀ ਦੀ ਕੀ ਉਮੀਦ ਰਖਦੇ ਹੋ? ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।'

(ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ - "ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ " ਵਿਚੋਂ)

ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਅਰਾਧੀ
- ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਹਿੰਦੂ: ਆਪ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਿਧ ਆਖਦੇ ਹੋ ਪਰ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਏਖੁਦ ਦੇਵੀ ਪੂਜੀ ਜੈ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਇਸ ਬਚਨ ਤੋਂ

ਮਹਾਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਅਰਾਧੀ॥ (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਧਿਆ 6)

ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅੰਰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:
ਜਾਹਿ ਨਮਿੱਤ ਪੜੈ ਸੁਨਹੈ ਨਰ, ਸੋ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਤਾਹਿ ਦਈ ਹੈ॥ (ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤਿ ਪਾ.10)

ਫੇਰ ਨ ਜੂਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ॥ (ਵਾਰ ਚੰਡੀ ਪਾ.10)

ਸਿੱਖ: ਪਿਆਰੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈ! ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਲਿੰਗ ਰੂਪ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ
ਨਮੋ ਪਰਮ ਗਿਆਤਾ॥ ਨਮੋ ਲੋਕ ਮਾਤਾ॥52॥

ਇਸ ਥਾਂ ਕਾਲਿਕਾ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਤੋਂ ਭਿਨ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਦ ਅਗੇ “ਦੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ
॥” ਦੀ ਥਾਂ “ਤੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ॥” ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਅਰ “ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ ਇਸ ਕੀਟ ਪ੍ਰਤਿ” ਦੀ ਥਾਂ “ਅਕਾਲ ਅਰ ਕਾਲਿਕਾ ਬਾਚ”
ਹੁੰਦਾ। ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਬਲ ਪੰਜ ਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਖੰਡਨ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

(ੳ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ:

ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ॥ (ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾ.10)

ਅਰਥਾਤ ਕਰੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੂਜੋ, ਕਰਤਾਰ (ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੋ।

ਅੰਰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਰ ਹੈ:

ਤੈ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜ ਕੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸੁ ਕਰਾਇਆ॥...॥2॥ (ਵਾਰ ਚੰਡੀ ਪਾ.10)

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੈ ਕੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਹੋਰ ਹੈ ਅੰਰ ਦੁਰਗਾ ਉਸ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੁਛ ਦੇਣ ਤੇ ਆਪ ਅਮਲ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਰਨ? ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪੂਜਣਾ ਦੱਸਣ ਤੇ ਆਪ ਕਰੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਬਣਨ?

(ਅ) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੱਗਿਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਤੁਮਹਿ ਛਾਡਿ ਕੋਈ ਅਵਰ ਨ ਧਿਆਉਂ ॥

ਜੇ ਬਰ ਚਾਹੋ ਸੋ ਤੁਮ ਤੇ ਪਾਉਂ ॥ (ਚੌਪਈ ਪਾ. 10)

ਇਕ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਸੇ ਨ ਚਿਨਾਰ ॥ (ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾ.10)

ਭਜੋ ਸੋ ਏਕ ਨਾਮਯੰ ॥ ਜੁ ਕਾਮ ਸਰਬ ਠਿਮਯੰ ॥

ਨ ਧਯਾਨ ਆਨ ਕੋ ਧਰੋ ॥ ਨ ਨਾਮ ਆਨ ਉਚਰੋ ॥.... ॥38॥ (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਧਿਆ 6)

ਕੀ ਐਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਕਰਨ?

(ੲ) ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਜਿਸ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੂਜ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਮੰਗਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਇਸ਼ਟ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ:

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿ ਫਤਹ॥

ਏਹੀ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਦਿ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਸਨ?

(ਸ) ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਆਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਬਚਨ ਹਨ.

ਭਰਮੇ ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ॥ (ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ.5, ਪੰਨਾ 258)

ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮ.5, ਪੰਨਾ 894)

ਮਹਾ ਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ॥

ਨਰ ਸੇ ਨਾਰੀ ਹੋਇ ਅਉਤਰੇ ॥3॥

ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ॥

ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ ॥ (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ, ਪੰਨਾ 874)

ਔਰ ਫਿਰ ਆਪ ਕਲਗੀਧਰ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ.

ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ॥....॥5॥

ਅਰਥਾਤ ਦੇਵੀ ਅਕਾਲ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੈ, ਔਰ ਇਸ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ.

ਠਾਕੁਰ ਛੋਡਿ ਦਾਸੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨਾ॥ (ਭੈਰਉ ਮ.5, ਪੰਨਾ 1138)

ਔਰ ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਝਾੜੂ ਬਰਦਾਰ ਮੰਨਿਆ, ਤਦ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸੀ ਗੁਰਗਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਔਰ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਦੇ?

(ਹ) ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਔਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ, ਉਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ 'ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

“ਨਾਮ ਸਭ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਦੇਵ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਮਨਾਵਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਵਾ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸਤਿਨਾਮ ਨੂੰ ਅਰਾਧਦੇ ਹੈਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਵਿਘਨ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਆਦਿ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।”

ਜੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵੀ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇਵੀ ਬਾਬਤ ਐਸਾ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਸਨ? ਔਰ ਪਿਆਰੇ ਹਿੰਦੂ ਜੀ! ਆਪ ਨੇ ਜੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਬਾਬਤ ਆਖਿਆ ਹੈ ਸੇ ਉਹ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚੋਂ 'ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ' ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀ ਚਿਰਤ੍ਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਤ ਸੈ ਕੀ ਕਥਾ ਯਹਿ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ॥...॥232॥

ਬਲਕਿ ਅਸਲੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਹ ਹੈ:

“ਦੇਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅੰਗ ਨਿਤ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਦੁਖ, ਪਾਪ, ਦਰਿਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਚੋਰ, ਰਾਜਾ, ਸਸਤ੍ਰ ਅੰਗ ਅਗਨੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾ ਦਾ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਪੁਰਸਾਰਥ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਵੈਰੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਕੁਲ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਸ਼ੇਰ, ਜੰਗਲੀ ਹਾਥੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਜੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਅਥਵਾ ਕੈਦ ਹੋਵੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤੂਫਾਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।” (ਇਤਿਆਦਿਕ) (ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਅ. 12 ਸਲੋਕ 1-29)

ਇਸੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ:

ਜਾਹਿ ਨਮਿਤ ਪੜ੍ਹੈ ਸੁਨਹੈ ਨਰ....॥4॥ (ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤਿ 232 ਪਾ.10)

ਅੰਗ:

ਫੇਰ ਨ ਜੂਨੀ ਆਇਆ....॥55॥ (ਵਾਰ ਚੰਡੀ ਪਾ.10)

ਮਹਾਕਾਲ - (ਸੰਗਯਾ) (1) ਕਾਲ ਦਾ ਭੀ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯਮ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਜਗਤ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ। "ਮਹਾਕਾਲ ਰਖਵਾਰ ਹਮਾਰੇ" (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ). (2) ਉਹ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ। (3) ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਤ ਰੂਪ ਕਾਲ।..."ਗਯਾਨ ਹੂੰ ਕੇ ਗਯਾਤਾ ਮਹਾ ਬੁੱਧਿਤਾ ਕੇ ਦਾਤਾ ਦੇਵ, ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਮਹਾਕਾਲ ਹੂੰ ਕਾ ਕਾਲ ਹੈ" (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ)

(‘ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼’ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ

- ਪ੍ਰ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ-ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ-

ਜੇਤਾ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਤੇਤੀ, ਜੇਤਾ ਰੂਪੁ ਕਾਇਆ ਤੇਰੀ॥ ਤੂੰ ਆਪੇ ਰਸਨਾ ਆਪੇ ਬਸਨਾ, ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਹਉ ਮਾਈ॥ 1 ॥
ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਏਕੈ ਹੈ॥ ਏਕੈ ਹੈ ਭਾਈ ਏਕੈ ਹੈ॥ 1॥ ਰਹਾਉ॥ ਆਪੇ ਮਾਰੇ ਆਪੇ ਛੋਡੈ, ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਦੇਇ॥
ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਆਪੇ ਵਿਗਸੈ, ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ॥ 2 ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿ ਰਹਿਆ, ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ॥
ਜੈਸਾ ਵਰਤੈ ਤੈਸੇ ਕਹੀਐ, ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ॥ 3॥ ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਮਦੁ ਮੀਠਾ, ਮਨੁ ਮਤਵਾਲਾ ਪੀਵਤੁ ਰਹੈ॥
ਆਪੇ ਰੂਪੁ ਕਰੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ, ਨਾਨਕੁ ਬਪੁੜਾ ਏਵ ਕਹੈ॥ 4॥ 5॥ (ਆਸਾ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ 350)

‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਆਪ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ-

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ, ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥ ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ, ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ, ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ॥ ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ, ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ॥ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ 1 ॥ (ਪੰਨਾ 463)

ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਇਕੋ ਜੋਤਿ-

ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਜੋਤਿ ਓਹਾ, ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ, ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥ (ਪੰਨਾ 966)

ਹਰੇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ 'ਨਾਨਕ' ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ- ਗੂਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ 3 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਹੈ, ਇਸੈ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ॥ ਓਹੁ ਅਉਹਾਣੀ ਕਦੇ ਨਾਹਿ, ਨਾ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ, ਜੋ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ॥ ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ, ਜਮੈ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਇ॥
ਨਿਹਫਲੁ ਤਿਨ ਕਾ ਜੀਵਿਆ, ਜਿ ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਆਪਣਾ, ਅਵਰੀ ਕਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਏਵ ਨ ਜਾਪਈ, ਕਰਤਾ ਕੇਤੀ ਦੇਇ ਸਜਾਇ॥1॥2॥ (ਸਲੋਕੁ ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨਾ 509)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ-

ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ-

ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥ ਤੂ ਕਰਤਾਰੁ ਕਰਹਿ ਸੋ ਹੋਇ॥ ਤੇਰਾ ਜੋਰੁ ਤੇਰੀ ਮਨਿ ਟੇਕ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਏਕ॥1॥
ਸਭ ਉਪਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਦਾਤਾਰੁ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ॥1॥ਰਹਾਉ॥ ਹੈ ਤੂ ਹੈ ਤੂ ਹੋਵਨਹਾਰ॥ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਉਚ ਆਪਾਰ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਸੇਵਹਿ ਤਿਨ ਭਉ ਦੁਖੁ ਨਾਹਿ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਹਿ॥ 2 ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਗੋਵਿੰਦ ਅਨੂਪ॥
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਜਨ ਸੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥3॥ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤਿਸ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਸਾਠਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਲੋਚਾ ਪੂਰਿ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ॥4॥2॥ (ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 723-24)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-

ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਇਹੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ।

ਵੇਖੋ ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਣ ਪਾ. 10

ਬਿਨੁ ਕਰਤਾਰ, ਨ ਕਿਰਤਮੁ ਮਾਨਹੁ ॥ ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ, ਤਿਹੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਹੁ॥1॥ਰਹਾਉ॥
ਕਹਾ ਭਯੋ ਜਉ ਆਨਿ ਜਗਤ ਮੈ, ਦਸਕ ਅਸੁਰ ਹਰਿ ਘਾਏ॥ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚੁ ਦਿਖਾਇ ਸਭਨ ਕਹ, ਆਪਹਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਕਹਾਏ॥2॥
ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਨ ਸਮਰਥੁ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ, ਸੋ ਕਿਮ ਜਾਤਿ ਗਿਨਾਯੋ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਸਰਬ-ਕਾਲ ਕੇ ਅਸਿ ਕੋ, ਘਾਇ ਬਚਾਇ ਨ ਆਯੋ॥
ਕੈਸੇ ਤੁਹਿ ਤਾਰਿ ਹੈ? ਸੁਨਿ ਜੜ੍ਹ! ਆਪਿ ਭੁਬਿਯੋ ਭਵ ਸਾਗਰਿ॥ ਫੁਟਿਹੋ ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੇ ਤਬ ਹੀ, ਗਹੁ ਸਰਨਿ ਜਗਤਾਗਰ॥3॥5॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਲਿਖਾਰੀ-

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਸਨ 7 ਅਕਤੂਬਰ, ਸੰਨ 1708 ਨੂੰ। ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ 5, ਸੰਮਤ 1765 (ਕੱਤਕ ਦੀ ਛੇ ਤਰੀਕ) ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਲਿਖਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣ ਤੋਂ 100 ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਉਂ ਹਨ-

- (ੳ) ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ-'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ'।
- (ਅ) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ-'ਗੁਰ-ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'।
- (ੲ) ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ-'ਗੁਰ-ਬਿਲਾਸ'।
- (ਸ) ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ-'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼'।

ਇਹਨਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ' ਸਾਜਣ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਲਿਖਾਰੀ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਸਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

(3) ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਪਈ?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਗਲਤ ਸਮਝ ਕੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਅਜੀਬ ਅਜੀਬ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜੋ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

(ੳ) ਇਕ ਕੋਹੜੀ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ 'ਰਾਮ' ਆਖ। ਜਦੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ 'ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਹੈ-

ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ, ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ॥

(ਅ) ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਉਹ ਸਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਉਂ ਹਨ-

(1) ਫਰੀਦਾ ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ਕਾਠ ਕੀ.....

(2) ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਥਿਆ ਤਲੀਆ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ ॥

ਇਹਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝ ਕੇ ਇਹ ਗਲਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੇਠ-ਲਿਖੇ ਵਰਤੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਬਾਰੇ ਕਹਾਣੀ ਚੱਲ ਪਈ-

(1) ਭਗਉਤੀ-ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ-ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ।

(2) ਕਾਲਕਾ-ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ॥ ਮਹਾ ਕਾਲ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧੀ॥ (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੋ ਭੁਲੇਖੇ ਸਿਖ-ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ-

(ੳ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਪੂਜਾ' ਸਿਖਾ ਗਏ ਹਨ।

(ਅ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ' ਸਾਜਣ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਦੇਵੀ' ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਭੁਲੇਖੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਰੀਕਾ-ਇਹਨਾਂ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੁਝ ਖਾਸ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ-

(1) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ 'ਛੰਦ' ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਰਾਗ, 'ਬਿਰਹੋ' ਤੇ 'ਪਿਆਰ' ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਗੁਲਾਮੀਹੇਠ ਨੱਪਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਰ-ਅਧੀਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਸੀ। ਦੇਸਵਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੀਰ-ਰਸ ਭਰਨਾ ਸੀ। ਫੌਜੀ ਕਵਾਇਦ ਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਛੰਦ' ਜ਼ੋਸ਼ੀਲਾ ਵਰਤਿਆ। 'ਛੰਦ' ਉਹ ਵਰਤੇ ਜੋ ਉਭਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਫੌਜੀ ਚੜ੍ਹਤ ਵੇਲੇ ਦੀ 'ਬੈਂਡ' ਦੀ ਸੁਰ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ-

(ੳ) ਹੁਣ ਵੇਖੋ ਇਹ ਛੰਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ' ਵਿੱਚ-

ਕਹੂੰ ਕੰਜ ਕੇ ਮੰਜ ਕੇ ਭਰਮ ਭੁਲੇ ॥ ਕਹੂੰ ਰੰਕ ਕੇ ਰਾਜ ਕੇ ਧਰਮ ਅਲੁਲੇ॥

ਕਹੂੰ ਦੇਸ ਕੇ ਭੇਸ ਕੇ ਧਰਮ ਧਾਮੇ॥ ਕਹੂੰ ਰਾਜ ਕੇ ਸਾਜ ਕੇ ਬਾਜ ਤਾਮੇ॥ 16॥ 106॥

(ਅ) 'ਪੰਚ-ਚਮਾਰ' ਛੰਦ

ਇਹੀ ਛੰਦ ਵੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ' ਵਿੱਚ-

ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਨਾਥ ਹੈ, ਅਭੰਜ ਭੰਜ ਹੈ ਸਦਾ॥ ਅਗੰਜ ਗੰਜ ਗੰਜ ਹੈ, ਸਦੀਵ ਸਿਧਿ ਬ੍ਰਿਧਦਾ॥

ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਛਿੱਜ ਤੇਜ ਮਾਨੀਐ॥ ਸਦੀਵ ਸਿਧਿ ਸੁਧਿ-ਦਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ-ਪੱਤ੍ਰ ਜਾਨੀਐ॥ 2॥ 162॥

(2) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ ਵੀਉਹ ਵਰਤੇ ਹਨ ਜੋ ਉਭਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਿਡਰ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ-

(ੳ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ' (-ਮੌਤ) ਆਖਿਆ ਹੈ। (ਵੇਖੋ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ)

ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਭਗਵਾਨ, ਸੁ ਜਾਗਤ ਯਾ ਜਗੁ ਜਾ ਕੀ ਕਲਾ ਹੈ॥ ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ਼ਿਵ, ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਭਯੋ ਜੁਗੀਆ ਹੈ॥
ਕਾਲ ਹੀ ਪਾਇ ਸੁਰਾਸੁਰ ਗੰਧੂਬ, ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਦਿਸ਼ਾ ਹੈ॥ ਅੌਰ ਸਕਾਲ, ਸਭੈ ਬਸਿ ਕਾਲ ਕੈ, ਏਕ ਹੀ 'ਕਾਲ' ਅਕਾਲ ਸਦਾ ਹੈ॥

(ਅ) 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ' ਜੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ (ਜਮਾਲ) ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ (ਜਲਾਲ) ਦੋਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹਨ-
ਜਮਾਲ-

ਕਹੂੰ ਫੁਲ ਹੈ ਕੈ ਭਲੇ ਰਾਜ ਫੁਲੇ॥ ਕਹੂੰ ਭਵਰ ਹੈ ਕੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਭੁਲੇ॥
ਕਹੂੰ ਪਵਨ ਹੈ ਕੈ ਬਹੇ ਬੇਗਿ ਐਸੇ। ਕਹੈ ਮੇ ਨ ਆਵੈ, ਕਥੋ ਤਾਂਹਿ ਕੈਸੇ॥ 12॥

ਜਲਾਲ -

ਡਮਾ ਡਮ ਡਉਰੁ ਸਿਤਾ ਸੇਤ ਛੱਡ੍ਰੇ॥ ਹਾਹਾ ਹੁਹੁ ਹਾਸੰ ਝਮਾ ਝੰਮ ਅੱਡ੍ਰੇ॥
ਮਹਾ ਘੋਰ ਸਬਦੰ, ਬਜੇ ਸੰਖ ਐਸੰ॥ ਪੁਲੈਕਾਲ ਕੇ ਕਾਲ ਕੀ ਜ਼ਾਲ ਜੈਸੰ॥ 19॥

(ੲ) 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ' ਜੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਧਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਕਰੰ ਬਾਮ ਚਾਪਯੰ, ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਕਰਾ॥ ਮਹਾ ਤੇਗ ਤੇਜੰ ਬਿਰਾਜੈ ਬਿਸਾ॥ ਮਹਾ ਦਾੜ੍ਹ ਦਾੜ੍ਹੰ ਸੁ ਸੋਹੰ ਅਪਾਰੰ॥ ਜਿਨੈ ਚਰਬੀਅੰ ਜੀਵ ਜਗਤੰ ਹਜਾਰੰ॥

(ਸ) ਸ਼ਸਤ੍ਰ 'ਮੌਤ ਰੂਪ' ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ' ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ-

(1) ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡੰ, ਖਲ ਦਲ ਖੰਡੰ, ਅਤਿ ਰਣ ਮੰਡੰ, ਬਰਭੰਡੰ॥ ਭੁਜਦੰਡ ਅਖੰਡੰ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡੰ, ਜੋਤਿ ਅਮੰਡੰ, ਭਾਨ ਪ੍ਰਭੰ॥
ਸੁਖ ਸੰਤਾ ਕਰਣੰ, ਦੁਰਮਤਿ ਦਰਣੰ, ਕਿਲਬਿਖ ਹਰਣੰ, ਅਸਿ ਸਰਣੰ॥ ਜੈ ਜੈ ਜਗ ਕਾਰਣ, ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਬਾਰਣ, ਮਮ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਣ, ਜੈ ਤੇਗੰ॥ 2॥

ਨੋਟ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਅਸਿ' ਤੇ 'ਤੇਗ' ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਤਲਵਾਰ'।

(2) ਕਾਗਦ ਦੀਪ ਸਭੈ ਕਰਿ ਕੈ, ਅਰੁ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰਨ ਕੀ ਮਸੁ ਕੈ ਹਉ॥ ਕਾਟਿ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸਗਰੀ, ਲਿਖਥੇ ਹੂੰ ਕੇ ਲੇਖਨਿ ਕਾਜ ਬਨੈ ਹਉ॥
ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਕਤਾ ਕਰਿ ਕੈ, ਜੁਗ ਕੋਟਿ ਗਣੇਸ਼ ਕੈ ਹਾਥਿ ਲਿਖੈ ਹਉ॥ 'ਕਾਲ'! 'ਕ੍ਰਿਪਾਨ' ਬਿਨਾ ਬਿਨਤੀ, ਨ ਤਉ ਤੁਮ ਕੋ, 'ਪ੍ਰਭ' ਨੈਕ ਰਿਝੈ ਹੋ॥

ਨੋਟ-ਦੇਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ 'ਕਾਲ' ਅਤੇ 'ਕ੍ਰਿਪਾਣ' ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੈ-

(3) ਨਮੋ ਚੱਕ੍ਰ-ਪਾਣੰ॥ ਅਭੂਤੰ ਭਯਾਣੰ॥ ਨਮੋ ਉਗ੍ਰ-ਦਾੜ੍ਹੰ॥ ਮਹਾ ਗ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗਾੜ੍ਹੰ॥ 89॥ ਨਮੋ ਤੀਰ ਤੋਪੰ॥ ਜਿਨੈ ਸੱਤ੍ਰ ਘੋਪੰ॥
ਨਮੋ ਧੋਪ ਪੱਟੰ॥ ਜਿਨੈ ਦੁਸ਼ਟ ਦੱਟੰ॥ 90॥ ਜਿਤੇ ਸ਼ਸਤ ਨਾਮੰ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਤਾਮੰ॥ ਜਿਤੇ ਅਸਤ੍ਰ ਭੇਯੰ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਤੇਯੰ॥ 91॥

ਨੋਟ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

*ਨਮੋ ਖੰਗ ਖੰਡੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਕਟਾਰੰ॥ ਸਦਾ ਏਕ-ਰੂਪੰ ਸਦਾ ਨਿਰ-ਬਿਕਾਰੰ॥
ਨਮੋ ਬਾਣ-ਪਾਣੰ ਨਮੋ ਦੰਡੰ-ਧਾਰਯੰ॥ ਜਿਨੈ ਚੌਦਹੁੰ ਲੋਕ ਜੋਤੰ ਬਿਥਾਰਯੰ॥*

ਨੋਟ-ਇਹ ਸਾਰੇ ਛੰਦ 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ' ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਹੁਣ ਲਵੋ ਲਫਜ਼ 'ਭਗਉਤੀ' ਇਹ ਲਫਜ਼ ਆਇਆ ਹੈ 'ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਕੀ' ਵਿੱਚ। ਲਫਜ਼ 'ਭਗੌਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਤਲਵਾਰ' ਵੀ ਹੈ।
ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

ਦੁੰਹ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮੁਹ ਜੁੜੇ ਨਾਲ ਧਉਸਾ ਭਾਰੀ॥ ਲਈ ਭਗੌਤੀ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਵਰਜਾਗਨ ਭਾਰੀ॥

*ਲਾਈ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਨੋ ਰਤ ਪੀਏ ਪਿਆਰੀ ॥ ਸੁੰਭ ਪਲਾਣੋ ਡਿਗਿਆ, ਉਪਮਾ ਬੀਚਾਰੀ॥....
ਜਾਣੁ ਰਜਾਦੀ ਉਤਰੀ ਪਹਨਿ ਸੂਹੀ ਸਾਰੀ॥ (ਸਾਝੀ) ॥53॥*

ਪਰ ਤੁਕ 'ਪ੍ਰਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ' ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ 'ਭਗੌਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਤਲਵਾਰ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਭਗੌਤੀ' ਆਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ-

*ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਥਮੈ ਸਾਜਿ ਕੈ, ਜਿਨਿ ਸਭੁ ਸੈਸਾਰੁ ਉਪਾਇਆ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਸਾਜਿ, ਕੁਦਰਤੀ ਦਾ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇ ਬਣਾਇਆ॥
ਸਿੰਧ ਪਰਬਤ ਮੇਦਨੀ, ਬਿਨੁ ਥੰਮ੍ਹਾ ਗਗਨੁ ਰਹਾਇਆ॥ ਸਿਰਜੇ ਦਾਨੋ ਦੇਵਤੇ, ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਬਾਦੁ ਰਚਾਇਆ॥
ਤੈ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜਿ ਕੈ, ਦੈਤਾ ਦਾ ਨਾਸੁ ਕਰਾਇਆ॥ ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਰਾਮ ਲੈ, ਨਾਲਿ ਬਾਣਾ ਦਹਸਿਰੁ ਘਾਇਆ॥
ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ, ਕੰਸੁ ਕੇਸੀ ਪਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ॥ ਬਡੇ ਬਡੇ ਮੁਨਿ ਦੇਵਤੇ, ਕਈ ਜੁਗ ਤਿਨੀ ਤਨੁ ਤਾਇਆ॥
ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ॥2॥*

ਲਫਜ਼ 'ਕਾਲਕਾ'

ਵੇਖੋ 'ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ', ਛੇਵਾਂ ਅਧਿਆਇ -

*ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ॥ ਤਪ ਸਾਧਨ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੁਹਿ ਆਨੋ॥ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ॥ ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ ਸੋਭਤ ਹੈ ਤਹਾਂ॥ 1॥
ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ ਤਿਹ ਨਾਮ ਕਹਾਵਾ॥ ਪੰਡ ਰਾਜ ਜਿਹ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ॥ ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪੌਸਿਆ ਸਾਧੀ॥ ਮਹਾ ਕਾਲ 'ਕਾਲਕਾ' ਅਰਾਧੀ॥2॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪੌਸਿਆ ਭਯੋ॥ 'ਦ੍ਰੈ' ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ ਗਯੋ॥ ਤਾਤ ਮਾਤ ਮੁਰ 'ਅਲੱਖ' ਅਰਾਧਾ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਾ॥3॥*

ਤਿਨ ਜੋ ਕਰੀ 'ਅਲੱਖ' ਕੀ ਸੇਵਾ॥ ਤਾਂ ਤੇ ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ॥ ਤਿਨਿ 'ਪ੍ਰਭਿ' ਜਬ ਆਇਸ ਮੋਹਿ ਦੀਆ॥ ਤਬ ਹਮ ਜਨਕ ਕਲੂ ਮਹਿ ਲੀਆ॥

ਇਥੇ ਹੀ 'ਕਾਲਕਾ' ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਫਜ਼ 'ਦੈ', 'ਅਲੱਖ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਭਿ' ਸਾਫ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਫਜ਼ 'ਕਾਲਕਾ', 'ਮਹਾਕਾਲ' ਵਾਸਤੇ ਹੈ, 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਵਾਸਤੇ ਹੈ।

(ਅ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ 'ਦੂਜੇ' ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

ਗੁਰਿ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾਈ 'ਕਾਲਕਾ' ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ॥

ਇਥੇ 'ਕਾਲਕਾ' ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰ (-ਵੇਲਾ) ਖੰਡੇ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਭਗੌਤੀ', 'ਤਲਵਾਰ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੋ ਕੇ 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ' ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਲਫਜ਼ 'ਕਾਲਕਾ'।

(ੲ) 'ਭਗੌਤੀ ਸਤੋਤ੍ਰ' ਵਿੱਚ 'ਭਗੌਤੀ' ਨੂੰ 'ਲਹੋ-ਪੁਤ੍ਰੀ' ਆਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮਹਾਕਾਲ' ਕੀ 'ਕਾਲਕਾ' ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ-

**ਨਮੋ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਬਦੈਲੀ ਸਰੋਹੀ॥ ਕਰੇ ਏਕ ਤੇ ਦੈ ਸੁਭਟ ਹਾਥ ਸੋਹੀ॥ ਨਮੋ ਲਹੋ-ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਛੋਹੰ ਰਹੰਤੀ॥ ਨਮੋ ਜੀਭ ਜੁਆਲਾ ਮੁਖੀ ਜੋਜੰ ਬ੍ਰਤੀ॥
ਨਮੋ ਤੇਜ ਮੰਡਾ ਦੁਖੰਡਾ ਦੁਧਾਰੀ॥ ਮਹਾ ਸਤ੍ਰ-ਬਨ ਕੋ ਮਹਾ ਭੀਮ ਆਰੀ॥ 'ਮਹਾਕਾਲ' ਕੀ 'ਕਾਲਕਾ' ਕਾਲ-ਕੁਧੀ॥ ਮਹਾ ਵਿਸਹੀ ਬ੍ਰਿਧਿਦਾ
ਅਰਧ ਉਰਧੀ॥**

(ਸ) 'ਭਗੌਤੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਵਿੱਚ 'ਭਗੌਤੀ' ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਦੇ ਕੇ 'ਕਾਲਕਾ' ਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ-

**ਤੁਹੀ ਖੜਕ-ਧਾਰਾ ਤੁਹੀ ਬਾਢਵਾਰੀ॥ ਤੁਹੀ ਤੀਰ ਤਰਵਾਰ ਕਾਤੀ ਕਟਾਰੀ॥ ਹਲੱਬੀ ਜੁਨੱਬੀ ਮਗਰਬੀ ਤੁਹੀ ਹੈ॥ ਨਿਹਾਰੋ ਜਹਾਂ ਆਪ ਠਾਢੀ
ਵਹੀ ਹੈ॥ ਤੁਹੀ ਰਾਮ ਹੈ ਕੈ ਹਠੀ ਦੈਤ ਘਾਯੋ॥ ਤੁਹੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੈ ਕਸੰ ਕੇਸੀ ਖਪਾਯੋ॥ ਤੁਹੀ ਜਾਲਪਾ 'ਕਾਲਕਾ' ਕੈ ਬਖਾਨੀ॥ ਤੁਹੀ ਚੰਦ੍ਰ ਲੋਕ
ਕੀ ਰਾਜਧਾਨੀ॥**

ਪ੍ਰਸੰਨ -

ਭਗੌਤੀ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ 'ਕਾਲਕਾ' ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ?

(ਉਤਰ) 'ਭਗੌਤੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਵਿੱਚ ਹੇਠ-ਲਿਖਿਆ ਸਵੱਈਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ-

**ਮੇਰੁ ਕਰਹੁ ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੂਸਰੁ ਤੇ ਸੌ॥ ਭੂਲ ਛਿਮੋ ਹਮਰੀ, ਪ੍ਰਭ! ਆਪਨ, ਭੂਲਨਹਾਰ ਕਹੂੰ ਕੋਊ ਮੇ ਸੌ॥
ਸੇਵ ਕਰੀ ਤੁਮਰੀ, ਤਿਨ ਕੇ ਸਭ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਖੀਅਤ ਦ੍ਰਬ ਭਰੋਸੌ॥ ਯਾ ਕਲਿ ਮਹਿ ਸਭ, ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋ, ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ ਕੋ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੌ॥**

ਇਹ ਸਵੱਈਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ ਕੀ ਉਸਤਤਿ' ਬਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ। ਸੋ, ਇਹ 'ਭਗੌਤੀ' ਤੇ 'ਕਾਲਕਾ 'ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ' ਹੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ-

(1) (ੳ) ਇੰਨੀ ਭਾਰੀ ਕਰਮਾਤ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। 'ਭੰਗਾਣੀ' ਆਦਿਕ ਜੁੱਧਾਂ ਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ। (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ 'ਦੇਵੀ' ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਸਗੋਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਵਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 'ਜੱਗ' ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਜੇ 'ਹਵਨ' ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਵੇਖੋ, ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ-

*ਜੋ ਕਿਛੁ ਲੇਖ ਲਿਖਿਓ ਬਿਧਨ, ਸੋਈ ਪਾਯਤ, ਮਿਸ੍ਰ ਜੁ! ਸ਼ੌਕ ਨਿਵਾਰੋ॥ ਮੇਰੋ ਕਛੁ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ, ਗਯੋ ਯਾਦ ਤੇ ਭੁਲ, ਨ ਕੋਪ ਚਿਤਾਰੋ॥
ਬਾਗੋ ਨਿਹਾਲੀ ਪਠੈ ਦੈ ਹਉ ਆਜੁ ਭਲੇ ਤੁਮ ਕੇ ਨਿਸਚੈ ਜੀਅ ਧਾਰੋ॥ ਛੜੀ ਸਭੈ ਕ੍ਰਿਤ ਬਿਪ੍ਰਨ ਕੇ, ਇਨਹੂ ਪਹਿ ਕਟਾਛ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਨਿਹਾਰੋ॥*

(ੲ) ਮਾਛੁਵਾੜੇ ਦੇ ਤੇ ਮਲੇਰੀਏ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਜਾਂਦੇ। (ਸ) ਦੇਵੀ ਦੇਵ-ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਹੋਵੇਗੀ। 'ਵੇਦ' ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਰੋਕ ਗਏ।

(2) (ੳ) ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਵਨ ਤੋਂ ਸੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰਾਖੇ ਬਿਠਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸੂਦਰਾਂ' ਨੂੰ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕਿਉਂ ?

(ਅ) 'ਦੇਵੀ' ਨੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕਰਦ' ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਛਕਾਇਆ?

(ੲ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਤੋਪ ਆਦਿਕ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਕਰਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

(3) (ੳ) ਦੇਵੀ-ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੈ 'ਕੜਾਹੀ'। ਪਰ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿੱਚ 'ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ' ਹੀ ਜਾਰੀ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਜੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ 'ਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੜਾ ਆਦਿਕ ਰੱਖਣ ਦੇ ਥਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅੱਟਾ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਣਾ ਸੀ।

(4) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੋਬ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ 'ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ' ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਮਨਮ ਕੁਸ਼ਤਨਮ ਕਹੀਆਂ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤ॥

ਕਿ ਉ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤੰਦ, ਮਨ ਬੁਤ-ਸ਼ਿਕੱਸਤ॥92॥

ਭਾਵ, ਮੈਂ ਬੁੱਤ-ਪ੍ਰਸਤ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ,

ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਹ ਬੁੱਤਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ 'ਦੇਵੀ' ਪੂਜੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਉਂ ਨਾ ਲਿਖਦੇ।

(*'ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ*)

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ

Sri Akal Takhat Sahib, Sri Amritsar (Pb.) India

ਨੰਬਰ.....

ਮਿਤੀ.....

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ ੧੪ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ
੫੩੮ (੨੭-੧੧-੦੬) ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਹੋਈ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ

ਮਤਾ ਨੰ : ੨

ਕੁਝ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮੀਡੀਏ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਦਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 14 ਮਈ 2000 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਚੁੱਪ ਹਨ, ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਦਵਾਨ ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਇਤਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਉੱਤਰ ਦੇਣ।

ਗੁਰੂ ਰਾਖਾ

ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
(ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)
ਜਥੇਦਾਰ

ਫੋਨ/ਫੈਕਸ ਦਫਤਰ : 91-183-2540820, ੫੯ 91-183-2293937, ਪੰਜੀ ਐਗਸ : 183-2553957, 58, 59 ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ : ੫੯੩੯ 434, ੫੯ 430

“ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣੇ ਤਾਂ ਦਰਕਿਨਾਰ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਆਦਮੀ ਇਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਇਹ ਕਾਇਰਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਗਾਰਾਂ, ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁਣਕਾਰਾਂ, ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਕਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਹਨ। ”

- ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰੈਸ

KhalsaPress.org